

Organism

Verker av K. M. Karlsen, T. Madsen og K. Flem

Terje Winge, orgel

Spilt i Ålesund kirke

Orgel: Jørgensen (1945) / Rieger 2009

2L-123, Blu-ray og SACD (2016)

Terje Winge har vært på orgeltur til Ålesund. På et av Norges største orgler, og uansett det største norskbygde orgel vi har, er tre ulike norske orgelverk presentert: Kjell Mørk Karlens *Sonata De profundis per organo* (op. 143), Trygve Madsens *Le Tombeau de Dupré* (op. 62) og *Ecclesia in mundo* av Kjell Flem. Dette er blitt en imponerende utgivelse, både musikalsk og lydteknisk.

Karlens *De profundis* er et bestillingsverk, skrevet til den tyske organisten Joachim Dorfmüller som uroppførte sonaten i 2004. Dorfmüller

har forøvrig urframført verker av flere norske komponister.

De Profundis er et verk med stor intensitet og som krever mye av både utøver og lytter. Dramatikken er voldsom, og fra første tone i åpnings-satsen markeres hva det hele går ut på. Det virker ikke bare som et klagerop fra dypet, men også som en inderlig bønn. Annen sats har tittelen *Monodi*. Den er todelt, og oppviser sterk kontrast mellom det stille i første del og det dramatiske i avslutningen. Det har voldsom virkning når den stille melodien med sitt enkle figurative akkompagnement avløses av et dramatisk rop i *forte* ved ca. 3:37. Harmonikken veksler mellom krasse dissonanser og mer åpne akkorder, og underbygger kontrastene i dynamikken. Harald Herresthal har karakterisert satsen som en

sørgeprosjon, og det er lett å assosiere dit. I tredje sats, *Aus tifer Not*, møter vi melodien til Luthers store koral som et slags hovedmotiv. Dette kommer i både dur og moll, og fjerntliggende tonearter (D og g) avløser hverandre. Det hele virker som en slags toccata med melodiførende pedal og virtuose figurasjoner i manual. Selv om musikken på mange måter kan sies å ha røtter i tysk musikk (f.eks. luthersk kirkemusikktradisjon eller Bachs store orgelkoraler) har siste sats tilsynelatende også toccataelementer fra den franske orgelsymfoni.

Trygve Madsens *Tombeau de Dupré* er et verk som er mye lettere tilgjengelig enn Karlsens *De profundis*. Her har vi en skikkelig pastisj, en quasi fransk orgelsymfoni i fem satser, med flere innslag av humoristisk art. Særlig er de tre midtsatsene morsomme å lytte til, og sikkert morsomme å spille også. Både satstyper, komposisjonsstil og registreringer låner ikke bare fra Dupré, men fra hele den franske symfonitradisjonen. Jeg synes f.eks. jeg hører en god del Vierne her. Tematisk skal musikken være bygget opp på bl.a. tonerekken som skriver Duprés fornavn (Mi/e – A – Re/d – C – E – La/a). Til tross for partier med kompleks harmonikk er det som regel lett å følge det melodiske forløp, og bare i deler av finalen blir det tonale såvidt utflytende at det rytmiske må stå for holdpunktene.

Hos Kjell Flem møter vi så et tredje musikalsk univers i *Ecclesia in mundo*. Her er det en tonemalende beskrivelse av den kristne kirkes rolle, en beskriv-

Ecclesia in mundo

Mestoso, quasi improvvisato $\text{♩} = 16$ Kjell Flem

4

7

accelerando poco a poco

*Notes in the right that are beyond the range of some organs should not be played or replaced.

© Kjell Flem

else som ikke tar utgangspunkt i vestens velkjente harmonier eller melodiformer. I stedet fabuleres det med elementer hentet fra ulike andre musikktradisjoner, ikke minst fra Asia. På mange måter er Flem inspirert av Olivier Messiaen. Yttersatsene i *Ecclesia in mundo* er voldsomme og intense i uttrykket, på samme tid dynamiske og med stor dynamikk. I sluttsatsen (*Jubilus*) blir et rolig parti omrammet av en slags toccata-figurasjoner. Men midtsatsen, *Communion*, har et meditativt, om enn et noe statisk preg, og er vel den sats som er lettest å lytte til.

Terje Winge spiller alle de tre verkene suverent og med innlevelse. Det er aldri noen tvil om hva Terje Winge vil med musikken, uansett hvor vanskelig

eller kompleks den er. Dramatikken i *De profundis*, humoren i *Le Tombeau* og det ekspressive i *Ecclesia* formidles med like stor autoritet og beherskelse. Jeg er spesielt imponert over hvordan Monodien (sats 2) hos Karlsen spilles, omhyggelig og sikkert, slik at satsens form og innhold formidles klart.

Orgelet i Ålesund kirke må være en drøm å benyttet til så ekspressive verker. Med 94 funksjonelle stemmer og nærmere 8000 piper er det her ressurser til det det meste. Jeg er spesielt imponert over det dynamiske spenn i instrumentet, fra svake svevestemmer i svellemanualene til et plenum som virkelig markerer seg uten å brøle. Selv i *ffff* klinger instrumentet kontrollert og kultivert.

Harald Herresthal har skrevet informativt om de tre komposisjonene i tekstbilaget, der vi også finner flere bilder (dels fra uvante vinkler og perspektiver) av orgel og organist Winge.

Sven Atle Johannesen

* * * * *

Da redaktøren sendte plata, ønsket han en artikkel med hovedfokus på lyd. Da er det bare å si at det er tre store verker på plata, verker med et stort spekter klangfarger og dynamiske kontraster. Verker som er egnet til å få fram klangnyanser og dynamikk og som setter et hvilket som helst orgel på prøve, som krever et stort orgel for å få fram potensialet i notene. Slikt har alltid utfordret de som sysler med hermetisk lyd. Man har kommet stadig

nærmere lydbildet fra et godt klingende instrument. Hermetikkmusikken man spiller hjemme vokser ut av stillhet, ikke av båndsus eller rillestøy. Og effekt-taket kan være så høyt som bare det. Kunsten for de som driver med å hermetisere musikk er vel kommet dit hvor man søker en presisjon og en balanse som kan lure oss til å tro at vi virkelig er i et konsertlokale.

Plata hvor Terje Winge spiller orgel i Ålesund kirke er et godt eksempel på dette. Uten å noensinne ha vært inne i Ålesund kirke kan vi ane noe om hvordan akustikken er ut fra bilder som viser dimensjoner og materialer. Det vedlagte programheftet dokumenterer dette godt.

På bildene ser vi også en mikrofonrigg som er plassert et stede hvor det er balanse mellom lydene som kommer direkte fra orgelet og de som kommer reflektert fra flater i rommet. Denne balansen vil alltid være en smakssak. Noen ønsker å kjenne det som om man sitter midt inne i orgelet. Andre vil helst slippe å legge merke til lyder som ikke er klingende toner. Støy fra vindforsyning og traktur er eksempler på slikt.

For en som liker å være omtrent midt i rommet, er det lett å kjenne igjen balansen mellom orgelet og rommet. Her kan en være enig eller uenig, men noe som er hevet over all diskusjon, er om det som kommer ut av høyttalerne virker ekte. Tar de dypeste basstonene tak i golvet? Klarer man å høre hvilke toner som spilles? Hva med melodier og akkorder, får man fram spenningene

mellom stemmene i ei fuge? Og hva med registreringene? Går det an å høre om det er Schwegel 2' eller Nachthorn 2' som topper klangen?

Når en leser disposisjonen til orgelet, ser man at her kan være fallgruver. Det vil jo bli en balansegang mellom stemmene man har i orgelet og hva som skjer i kirkerommet. På denne plata er det full kontroll. Det klinger rent og ryddig uansett styrkegrad. Kort og godt imponerende!

Når orgelet spiller, låter det rent og uanstrengt. I pauser mellom satsene hører man vindforsyninga. Ikke noe støy fra elektronikken. Og heller ikke kompresjon i høye lydnivåer. Kontrastene mellom forskjellige styrkegrader virker overbevisende.

Lindberg lyd gjør også en seriøs jobb med mastering og prosessering. Vi får innspillinga på to plater, ei SACD multikanal og stereo og ei Blu-ray som inneholder fire formater: 5.1 DTS HD MA 14/192 kHz som er et multikanal kinoformat og 2.0 LPCM 24/192 kHz som er et stereoformat og med to helt moderne godbiter i tillegg, Dolby Atmos og 9.1 Auro-3D som er helt nye formater, slike som de færreste har utstyr til å kunne spille – foreløpig. Dette viser av de som jobber i Lindberg Lyd er spydspisser i strevet etter perfekt lyd. Det som setter grenser, er kvaliteten på utstyret man har til å spille av på. Første gangen man spiller plata kan det virke som ren magi. Det er bare et at neste gang man spiller plata, har man hørt den før, helt nøyaktig. Slik blir det aldri på konsert!

Ulf Sverresvold

Fransk trykkluftharmonium,
5/7 stemmer

Mannborg samanleggbart
harmonium, 2 stemmer

TRE TRADISJON HERAND

restaurering/sal/utleige/stemming/formidling av
tradisjonsrike, akustiske/mekaniske instrument
(harmonium, (trø)orgel) til
heim, studie, forsamlingshus, kyrkjer, m.m.

Velkomne til ein hyggeleg orgelprat!

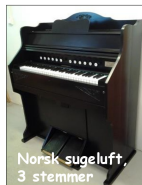
Arjen L. H. Stolk, Herandsvegen, N - 5628 Herand

www.tretradisjon.net

(+47) 410 86 016

Norsk trykkluft-
harmonium, 1 stemme

Norsk sugeluft,
3 stemmer

Pedalharmonium